

A fiatalság faggatása

Minden bizonnyal nem véletlenül került aránylag közeli adásidőben a televízió műsorára az a két dokumentumfilm, amelynek félreérthetetlen szándékát írásunk címe iparkodik ugyancsak félreérthetetlenül megfogalmazni. A két dokumentumfilm — egyik közülük a dokumentumjáték sajátosan merész eszközeivel gazdagítva — a fiatalsgot faggatja olyan nagy horderejű kérdések felől, vajon hátrányos helyzetben van-e a munkás és paraszt szülők egyetemre került gyermeke, míg a második film Rózsa Ferenc hősi életének és kommunista magatartásának drámai elemeit vizsgálva azt igyekszik kitapintani, miképpen vélekedik a fiatalság a hősiességről, a hűségről, a kommunista következetességről.

Az első film *Mórocza Olga üzeni*... címmel került a képernyőre. A dokumentumfilm Banovich Tamás rendező irányításával egy évig nyomon kísérte hátrányos helyzetűt indult egyetemisták életét, újra és újra feltett, gyöngéd és tapintatos módon megfogalmazott kérdésekkel közelítve az életben sűrűn felvetődő — gyakran védekező hangszílyal telített — kérdéshez: valóságnak kell-e elfogadnunk azt a bizonyos „pályahátrányt” s ha igen, miféle gyökerei vannak, milyen megoldást kínált, vagy hozott az első egyetemi év.

A film alaphangját a megközelítés módja határozza meg. Banovich Tamás és riportere, a fiatal Baló György rendkívül óvatosan, szinte a kortársak megértésével oszlatja el a film főszereplőjének és baráti körének kezdeti elfogódottságát, görcsös gátlásokat okozó kisebbségi érzését és belső feszültségeit. A film sikerének titka — gondolom — az a közvetlen, baráti érdeklődés, amely percek alatt kiküszöböli a kamera jelenlétének nyomását, az interjú feszességét meghitt beszélgetéssé oldja fel, s hozzásegíti a film szereplőit ahhoz, hogy teljes őszinteséggel nyilatkozzanak meg.

Az őszinteség, a keresetlen igaz-

mondás fokról fokra bomlik ki a filmben, amelynek dramaturgiai felépítése is figyelmet érdemel, rendkívül hatásos vágásokkal és ellentétezőkkel oszlatva el a hátrányos helyzet társadalmi hátterében megalapuló félhomályt. A főszereplő Mórocza Olga munkás szülők kislánya, de a szülők pestkörnyéki otthonukban, jó életszínvonalról tanúskodó környezetben és légkörben beszélnek gyermekük sorsáról. A filmben csak a főszereplő szülei jelennek meg, a többitől maguk a fiatalok vallanak; a négy-öt családtag által lakott, tanulásra teljesen alkalmatlan szoba-konyhás lakásról, a magányossá vált anya esti fáradtságáról és a gyermekekhez fűződő kapcsolat lazulásáról, de minél inkább átforrósodik a film hangulata, annál több szó esik arról, hogy hol és milyen formában tűnnek elő a hátrányos helyzet buktatói. A valóságok szövegrészei, mondatösszeállítások kövületként csillannak fel. Mórocza Olga egy helyütt azt mondja egészen csöndesen, hogy az egyetemi élet első félévében senki sem világosította fel afelől, hol és miféle könyvtárban, miféle segédeszközökkel gyarapíthatná tudását, általában semmiféle tájékoztatást nem kapott a helyes tájékozódás felől. Efajta pillanatokból tevődik össze a film rendkívüli hitelessége, meggyőző ereje és értelme, hogy a hátrányos helyzetért nem minden esetben a szülők, a hátrányos helyzet tartós fennmaradásaért nem a fiatalok a felelősek.

A második filmet Kenyeres Gábor rendezte *Olvasd és add tovább* címmel. A film előzetes ismertető szövege csak annyit közöl, hogy ez a dokumentumfilm Rózsa Ferenc életéről, és a kegyetlen mártírhalált halt kommunista újságírónak a hősiességét elemző cikkéről szól. A film valójában ennél sokkal többet nyújt, dokumentumjátékká nemesedik, amelyben a fiatalok szerepet vállalnak és játszanak el, a legkisebb teatralitás nélkül, ami egyben azt is jelzi, hogy a kinvallatás eszközeinek felvonultatása, lég-

körének mértéktartó jelzésekkel való, de atmoszféricusan kifogástalan felidézése a kifaggatott fiatalokban erőteljes drámai visszhangot ütött. Az a nemzedék találkozik e film kockáin a Horthy-korszak pribéktechnikájával, amelynek erről a szégyenletes és gyötrelmes korról személyes élménye nincs, mindössze olvasmányokból, filmekből és családi hagyományokból ismeri, lényegében elutasítja, s mint egy történelmi süllyesztőben örökre eltűnt, lezárt korszakot értékeli. Ha ez a film nem szorítkozik másra, mint Rózsa Ferenc híres cikkének felolvasására, megvitatására s e szellemidéző körbe bevont fiatalok véleményének rögzítésére, akkor is gazdag és hiteles tudósítással szolgál a fiatalságunk politikai látásmódjáról.

Kenyeres Gábor azonban nem áll meg ennél a hagyományos megoldásnál, néhány kellék és köznapi díszlet segítségével s nem utolsósorban a fiatalok érzékeny reagáló képességének felhasználásával eljátszatja a dráma felvonásait. Van ebben a fegyelmezett és gondosan kiegyensúlyozott képsorban valami felzaklató. A visszhangos folyosón felvonuló öt fiatal egy kivégzőosztag komor lépteivel halad, majd megtorpan s a fegyverek helyett Rózsa Ferenc „acélköpenyes” mondatai dördülnek el. Könnyen a hatásvadászat felé tolódhatna el a beállítás, a szereplő fiatalok azonban sokkal komolyabban veszik a szerepjátszást, az átélést, semhogy a film félresiklana, letérne a dokumentum-

játék szinte tudományos gonddal kitérített pályájáról. A börtönudvaron tömegsirt ásnak, s a kivégzésre várók a falnál állnak, arccal a vörös téglák felé. A mozgás ónosan lassú és az egyenként előszóllított elítéltek arcán egy-egy pillanatra a megdöbbenet átélés jegyei tűnnek fel. A rendező leleménye hitelesen jelenít meg olyan pillanatokot, mint amikor a két illegális kommunista találkozását leleplezik, vagy amikor a kommunisták üldözésében szerepet vitt rendőr és csendőr nyomozók vallomásait halljuk. E népbíró-sági jegyzőkönyv kivonatokat egy asztalon fekvő gumibot, egy roccka vízzel leöntött vállatópad látványa harsány erővel kiszakítja az epika vonzasköréből és drámai robbanótöltettel telíti meg.

A dokumentumfilm eszközei úgy szólván kimeríthetetlenek. Kenyeres Gábor filmje bátran merít e kimeríthetetlen végtelenségből, új utakat keres és a politikai agitáció új módszereit valósítja meg. A vállalkozás tiszteltre méltó és hatásos. A kifaggatott fiatalok arról vallanak, hogy a halálra kínzott kommunista újságíró humanizmusa, a legkegyetlenebb megpróbáltatások közepette való hősi helytállása az egyszerű olvasásnál elevebb, közvetlenebb csatornákon át hatolt a tudatukba. S nemcsak a dokumentumjátékban részt vevő fiatalok érezhetik ezt, hanem a korosztályukhoz tartozó televízió nézők is.

BARÓTI GEZA

CÍMKÉPÜNK:

Drahota Andrea kapta a Magyar Filmkritikusok díját a legjobb női alakításért.

(Domonkos Sándor felvétele)

filmvilág

XVI. évf. 4. sz. — Filmművészeti folyóirat. Megjelenik minden hónap 1-én és 15-én. — Főszerkesztő: Hámos György. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős Kiadó: Sala Sándor. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285. — Terjesztő a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1.) Közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj ¼ évre 24.— Ft. Felelős vezető: Janka Gyula igazgató 73.63 Egyetemi Nyomda, Budapest

INDEX: 25 286

filmvilág

1962. M.

filmvilág

1964. JANUÁR 15.

filmvilág

ÁPRILIS 4. - 11.

Magdolna Lőrincz
és a Szovjetunió
első "szex-
bombája" című
filmjéről

filmvilág

6

1964. MÁRCIUS 11.

filmvilág

7

1961. ÁPRILIS 1.

